

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' april 1994, 14e jaargang nr. 1

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' april 1994, 14e jaargang nr. 1

Voorwoord redactie

Toch is het Voorwoord eigenaardiger dan u dacht. In de eerste plaats omdat het weliswaar ondertekend wordt met "Redactie", terwijl het niet door de redactie wordt geschreven. In de tweede plaats omdat "Redactie" traditioneel met een "k" gespeld wordt, terwijl dat eigenlijk een "c" moet zijn. In de derde plaats omdat het de enige tekst in ons periodiek is die zelfs de redactie niet eerder ziet, dan dat het nummer uit komt. En in de vierde plaats omdat schrijver dezes in eenzaamheid een jubileum heeft gevierd: dit is zijn 41e Voorwoord. Rekent u op uw gemak maar even uit.

U kunt zich voorstellen dat ook aan de fantasie van een voorwoordschrijver een einde komt. Er valt namelijk niets te schrijven in zo'n voorwoord ... en dat toch tien jaar doen. Ik geloof dat dit, buiten Grueles, alleen in de politiek gebruikelijk is.

Weér een nummer boordevol interessante artikelen en bijzondere foto's, zoals u dat van Grueles gewend bent, en ook mag verwachten.

1994 is een bijzonder jaar.

De Schutterij bestaat 375 jaar. Grueles gedenkt dat door de vier omslagfoto's aan de Schutterij te wijden. Er is een tentoonstelling over "De Klejn Sjöttöry". Schrijf op uw bierviltje 17, 18, en 19 juni.

50 jaar bevrijding! Tentoonstelling over het dagelijks leven in de oorlog en over de bevrijding. Schrijf erbij: opening 9 september.

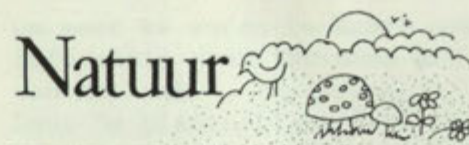
Tot slot. Die in 1944 geboren is, ziet dit jaar Abraham/Sara/m\v.

Zaolige Paose.

De Redactie

Bij de voorpagina

1902. "De Uüverighèid"

Gröffele of gröffieje

Enten of gröffieje, is een veredelingsvorm in onder andere de fruitteelt, waarbij men delen van twee verwante fruitrassen laat vergroeien door overbrenging van een twijg ('nne sjuüt) op een andere soort.

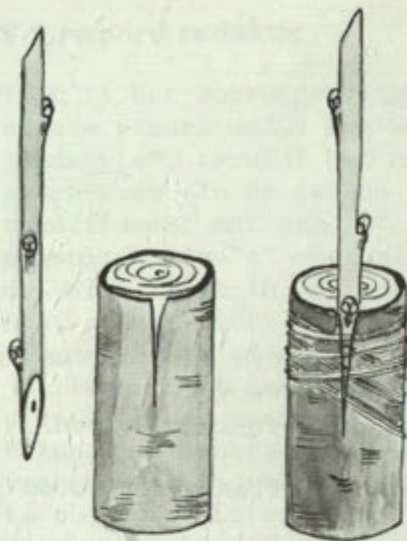
De naam "gröffele" is afgeleid van het Franse werkwoord "greffer".

Van oudsher hebben boomkwekers gebruik gemaakt van enttechniek. Zaad is meestal niet soortvast. Als men pitten van bijvoorbeeld de sterappel (roejernèt) zaait, groeit daar geen sterappel uit maar meestal een kruising. Om toch fruit te krijgen met de zelfde eigenschappen, moet men dus zijn toevlucht zoeken tot een andere vorm van vermeerdering, bijvoorbeeld enten. De meest voorkomende enttechnieken zijn het kroon-enten (de "sjpliét-ént"), het oculeren of tegenzetten (vooral in de rozenteelt), de driehoeks-ent en de zogenaamde "verbeterde copulatie", ook bekend onder de naam "plak-ént".

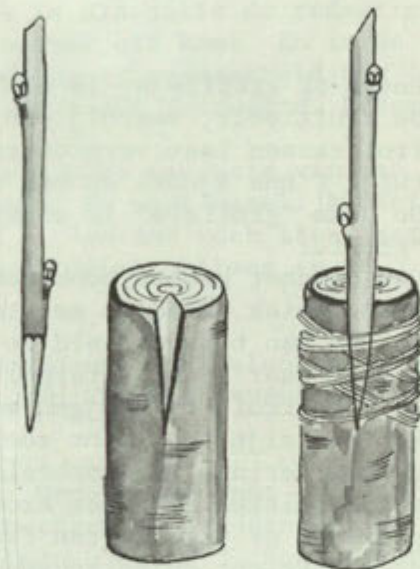
Bij kroon-enten wordt een ent met schuin afgesneden uiteinde tussen de bast en het hout geschoven (zie tekening 1). De driehoeks-ent wordt driehoekig afgesneden en in een driehoekige inkeping op de tak vastgezet (zie tekening 2). Op deze manier, veel toegepast bij steenvruchten zoals kersen en pruimen, verkreeg men een betere verankering.

De plak-ent wordt hoofdzakelijk toegepast bij de kweek van jonge fruitboompjes. Bij het enten snijdt men behalve een schuin vlak ook nog een sleufje in zowel de onderstam als in de ent (zie tekening 3).

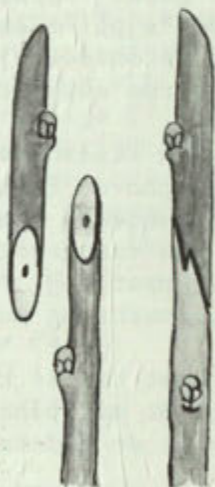
Ongeacht de enttechniek wordt de verbinding steeds afgebonden met raffia en vervolgens met entwas afgestroken.

Kroon- of "sjipliét-ént".

Verbeterde copulatie of "plak-ént".

Driehoeks-ent.

Om meer te weten te komen over het "gröffele", zijn we informatie gaan inwinnen bij Haj en Sjêl Goessens, kenners van het vak.

Door de plaatselijke fruittelers werd Haj vaak gevraagd om hoogstamfruitbomen "om te "gröffele". Het ging dan om boomgaarden waarvan het fruit niet meer genoeg geld opbracht omdat die fruitrassen niet meer in trek waren. De fruitteler stond dan meestal voor de keuze tussen rooien en nieuwe aanplant of het "omgröffele" van de bomen. Het rooien en aanplanten van betere rassen zou pas na een periode van 10 à 15 jaren een goede oogst geven, terwijl het enten al na twee of drie jaren veel en goed fruit opleverde. Het is dan ook begrijpelijk dat in ieder dorp enkele "gröffelerre" actief waren. Naast Haj en Sjêl hebben in Gronsveld en Rijckholt met name Pierre Pinckaers (Bôlzjiefke), Jan van de Weert en Bêr Schrijnemaeckers (van Zjirke) veel boomgaarden "omgegröffeld".

Haj vertelt dat men om een goed ent-resultaat te krijgen de enten tijdens de wintermaanden (december/januari) moest snijden uit de toppen van een gezonde boom van het gewenste ras. Men snoeide alleen de mooie, eenjarige twijgen. Deze twijgen (de gröffies) werden per soort gebundeld, van een label voorzien, en voor 3/4 schuin in de grond gelegd. Haj vertelt de enten altijd achter "'nne noordmoér" (een muur op de noordzijde) werden afgelegd, zodat ze koel lagen en de zon ze niet kon uitdrogen. Ter voorkoming hiervan werden enten zo nu en dan ook nog besproeid en afgedekt met dorre bladeren.

In mei/juni worden de te enten bomen gereed gemaakt. De oude, vruchtdragende takken worden afgezaagd, waarbij men goed moet opletten dat de boom zijn oorspronkelijke vorm, zijn model, behoudt. Op de stompen van de afgezaagde takken worden dan de "gröffies" opgezet. De enten, ongeveer 20 cm lang en de drie knoppen ("oüge"), werden uit het middenstuk van de bewaarde twijgen gesneden. Het moet speciaal het middenstuk (het zoëmersjtök) van de twijg zijn, omdat de onderkant bij de stam te houtig en het topje van de twijg te zacht is..

Zo werden afhankelijk van de grootte van de boom, wel 40 à 50 enten op één boom gezet. Haj vertelt dan men vroeger 15 cent per "gröffie" ontving, dat was dan inclusief het

afzetten van de takken.

Met een vlijmscherp "gröffelmetske" wordt de "gröffie" schuin afgesneden. Het insnijden in de bast van de tak gaat vrij eenvoudig omdat deze in de meimaand gemakkelijk loslaat. Na het afbinden met de raffia wordt de enting goed afgestreken met entwas. Er is koude entwas in de handel maar het beste resultaat wordt verkregen met warme entwas. Voor het aanbrengen van de warme entwas gebruikte Haj een originele "gröffelpot" (zie foto). De was moest

"Haj Goessens aon 't gröffele ién de Sjêchelder." Hier worden Reine Claude Verte ("riggelaote") op Mirabelle de Nancy gezet.

zorgvuldig worden aangebracht zodat er een luchtdichte afsluiting ontstond. Een groot gevaar voor de enten zijn vogels, die op een geënte tak neerstrijken. De geringste verschuiving brengt lucht bij de ent, hetgeen fataal is. Vooral bij de zwakkere "sjpliét-ént" is de kans hierop het grootst. In veel gevallen worden daarom twee, of bij dikkere takken zelfs drie enten opgezet. Uit de drie knoppen groeien het volgende jaar drie nieuwe takken, die al spoedig vruchten dragen.

De "gröffelpot" met toebehoren. De entwas (A) wordt boven in het losse bakje (B) van de pot gedaan. Daarna wordt in een bakje met een zogenaamde "week" (C) spiritus gegoten en aangestoken. Het bakje met de brandende spiritus gaat onder in de pot en verwarmt de was. Na het afbinden met raffia (D) wordt met een kwast (E) de ent met de vloeibare, warme was luchtdicht afgestreken.

Belangrijk is dat niet alle takken van de te enten boom worden afgezet maar dat er enkele blijven staan, de zogenaamde "säoptrêkkers", nodig om de sapstroom van de boom in stand te houden. Ook zorgden deze "säoptrêkkers" in de warme zomermaanden voor schaduw, waardoor de nieuwe enten niet werden beschadigd door zonnebrand. Als de "gröffies" in de volgende lente weer uitlopen, worden de "säoptrêkkers" verwijderd.

De enttechniek is alleen mogelijk binnen dezelfde soort, dus appels op appels, enzovoort. Volgens Haj kan men wel een pere-ent op een meidoornstruik zetten. In een speciaal fruitnummer van Grueles (jaargang 1985,

"'n sjoen gröffie mêt dry öuge."

nummer 3) heeft u kunnen lezen dat het "Groéselder Kleumpke" is ontstaan door een spontane mutatie uit het "Èisdener Kleumpke".

Vooraf vanwege de mooie, rode kleur onderscheidt zich het "Groéselder" van het "Eisdener Kleumpke", hetgeen ook in de handel niet onopgemerkt bleef. Heel wat "Eisdener Kleumpkes" zijn dan ook "omgegröffeld", vooral in Gronsveld.

Helaas zijn er de laatste decennia vele hoogstamboomgaarden verdwenen en worden de "vergezichten" in ons dorp steeds wijder.

Een logisch gevolg is dat ook het ambacht van de "hoegsjtam gröffellerre" stilaan uitsterft.

Hub Reumers
Pim van de Weerdt

Met dank aan Haj, Sjél en Bèr Goessens

Schone Maasvallei

De Viaductweg is dan eindelijk vanaf de Oude Rijksweg langs Vinkenslag tot de Hooge Weerd doorgetrokken. Velen en vooral niet-Gronsveldenaren zullen hier blij mee zijn, omdat ze vlotter en gemakkelijker het dagstrand of het watersportgebied langs de Maas kunnen bereiken.

Maar wist u dat met de aanleg van deze weg het gebied eromheen, globaal begrensd door Huize Maasveld, de autosnelweg, de zuidelijke bebouwingsgrens van Gronsveld en de weg van Heugem naar Oost-Maarland, er helemaal anders zal gaan uitzien? Natuur en landschap gaan veranderen in bebouwing en verharding, het groen wordt grauw en grijs en de stilte wordt verbroken. In dit gebied zal immers een groot bovenregionaal industrieelcomplex van 40 tot 50 ha verrijzen. Aan deze bestemming heeft het provinciaal bestuur inmiddels door de vaststelling van de "Streekplanuitwerking en herziening op onderdelen Bedrijventerreinen en kantorenlocaties in Zuid-Limburg" zijn fiat gegeven.

Het zal duidelijk zijn dat de Stichting Grueles met deze ontwikkeling ongelukkig is en met name de sectie Dorp en Milieu heeft hiertegen actie gevoerd.

In de provinciale plannen is het gebied specifiek aangewezen voor de vestiging van grootschalige industriële en/of distributieve bedrijven.

Wij hebben in onze bezwaarschriften en tijdens de hoorzitting de vrees geuit dat - zeker op langere termijn - het woonklimaat, de leefbaarheid in de woonkern Gronsveld hierdoor sterk achteruit zal gaan.

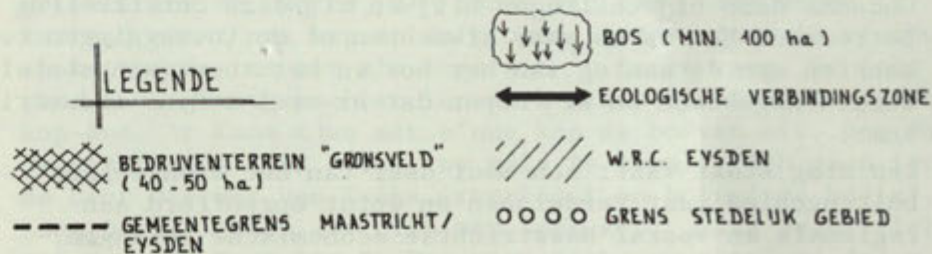
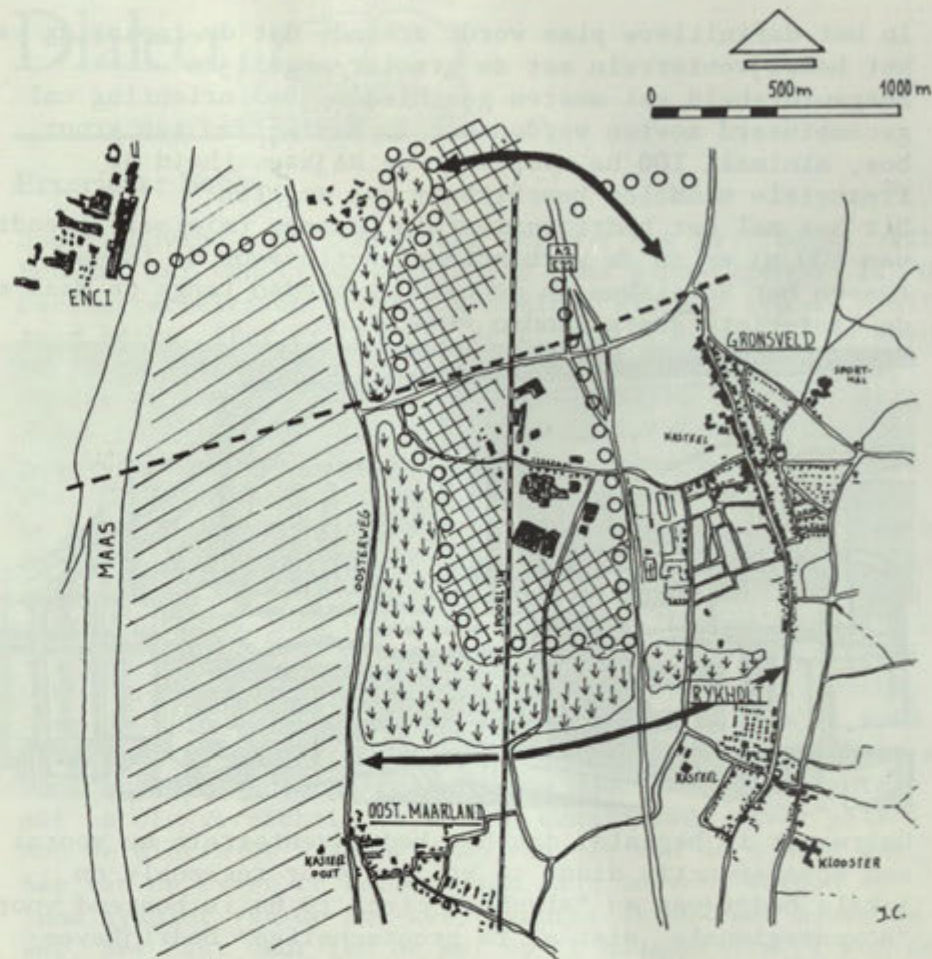
Onze bezwaren richtten zich in het bijzonder tegen de omvang van het gebied - 40 tot 50 ha - en de (bewuste) keuze om er grootschalige industriële bedrijven te vestigen, die elders vanwege hun aard en omvang niet toegelaten worden.

Nu zwaar milieubelastende industrie niet is uitgesloten, vrezen wij dat, vooral door de heersende zuid-westenwind, Gronsveld vaak geconfronteerd zal worden met stank, stof, geluid en luchtverontreiniging.

Wij verwijzen in dit verband naar de uitstoot van de chemische industrie in het Luikse bekken langs de Maas.

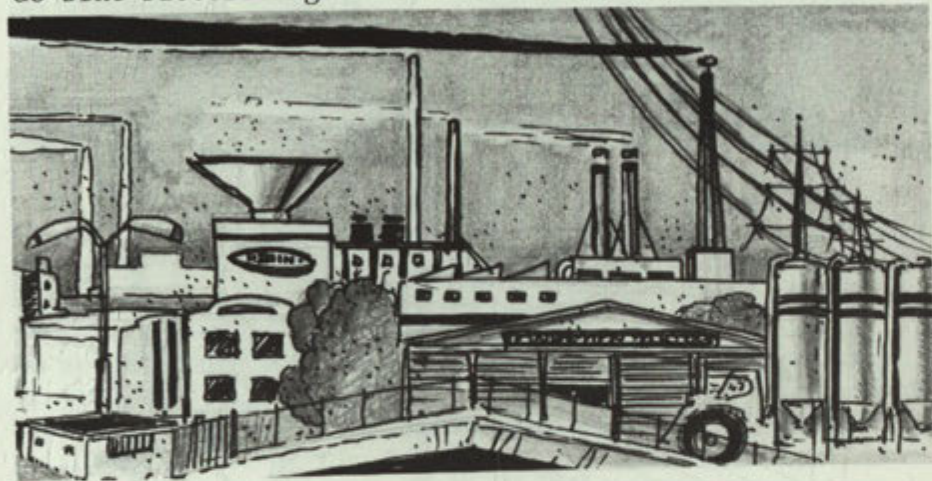
Wij hebben ook aangegeven dat de plannen haaks staan op het algemeen aanvaard ruimtelijk uitgangspunt van een flinke groene bufferzone rondom het stedelijk gebied van Maastricht. Wij ervaren deze ontwikkeling als een eerste aanzet voor een stapsgewijze annexatie, een bedreiging voor het dorpseigen karakter van Gronsveld.

Maar - zoals gezegd - ook ons bezwaar dat erkende landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden van het gebied - ja zelfs een bewoonde dassenburcht - zullen verdwijnen, heeft het provinciale bestuur helaas niet kunnen overtuigen van de plannen af te zien. Het heeft er overigens wel toe geleid dat de plannen op enkele punten in positieve zin zijn aangepast.

In het definitieve plan wordt erkend, dat de inpassing van het bedrijventerrein met de grootst mogelijke zorgvuldigheid zal moeten geschieden. De inrichting zal gecombineerd moeten worden met de aanleg van een groot bos, minimaal 100 ha, waarvoor de Rijksoverheid de financiële middelen beschikbaar zal stellen.

Dit bos zal het bedrijventerrein omzomen (minimale breedte van 100 m) en zo de verbindingsfunctie voor de fauna tussen het Savelsbos en de natuurgebieden langs de Maas en de Sint-Pietersberg kunnen versterken.

Daarnaast is bepaald, dat het bedrijventerrein nu vooral een opvangfunctie dient te krijgen voor regionale en lokale bedrijven en "slechts" circa 10 ha is bestemd voor "bovenregionale, niet al te grootschalige" bedrijfsvestigingen, waarbij "ruimteverslindende" bedrijven moeten worden geweerd. Over de exacte omvang wordt echter niet gesproken.

Ondanks deze bijstellingen blijven wij deze ontwikkeling betreuren. Het is nu maar afwachten of de toezeggingen ten aanzien van de aanleg van het bos en het toewijzingsbeleid worden nagekomen en wij hopen dat er veel schone industrie komt.

Eén ding staat vast: een mooi deel van het Gronsveldse buitengebied gaat verdwijnen en wordt opgeofferd aan regionale en vooral Maastrichtse economische belangen. Bekijk het nog maar eens goed!

John Gubbels

Dialect

Erteriézer hoële

Zoondigaovend aon 't ète zaag Bèrke z'nne pa: "Bèrke, ich heb mèt Bèr van Tyske gekald, de kèns goonstigenoon ién de Daor érteriézer en boengêrde hoële. "Wie kry ich dy hié?", zaag Bèrke. "Bèr ès dao mèt de platte krouwker en de kômp mèt dich hêivers, de môs zörge dat ste òm 'n oor of dry oonder de bos bis, dao oe 't Sjiégelsjtök begént", zaag ziéne pa. "Ao, dan wèit ich 't al, dat ès oe v'r vuur de paosvekaansie merûile gezeuk hebbe", zaag Bèrke.

Wie 'r goonstessjones gête haw, Zjaak zuver wäoter vuur te baoje haw gegêve en de knyn haw oétgemés, reep 'r op ze ma dy 't kuükensje aon 't tappesere wäor, dat wèlt zegke: krèm-échtig wäor aon 't verve mèt wäoter, opgekleurd mèt oker. Ze sopde 'nne uüverèingefrômmede lômmele ién 't okerwäoter en rolde de uüver de moér. Mèt dy gèl tippele wäor 't zjus tepiet. "Ma, ich gaon", reep Bèrke. "Bèrke, doeg dich 'n sjérp òm en 'nnen overal aon, 't ès te kaad en de begaojs dich ién de bos", zaag ze. Dat doeg Bèrke en trok oppe bos aon. Ma reep 'm nog nao: "Gaank mèt gèine mèt en bis verzichtig es te d'n Ekkelderwég uüver gèis". Aon de Gloriejèt sjtoûng Jean van Pie van de sjmiéd mèt Bèr van de Kyzer te kalle. Jean zaot boëven 't räd op 'nne zykaant van de dok-ker. Aachter de dok-ker hoûng de wel. Bèr zaot vëur ién de ker op 't huugsel van 't kop-ënd wat hër ién 't dwës uüver de ker haw gelaag. Aachter ién de ker laog de hoûte èg en de sjlèip. Bèr kaom oét de Sjysjtraot vuur 't Vroendel ién te goën. Jean goûng d'n Holle Grach op. Herta, d'n hoond van Bèr, laog nëven 't kerräd mèt z'nne kop op de grond tössje z'n twie vëurpû en knipperde 'ns mèt z'n oûge wie 'r Bèrke zaog. De foks van Jean sjtoûng aachter ién de ker mèt z'n vëurpû op 't kop-ënd. 'r Kaom zjus mèt z'nne kop de boëven oét. Bèr van de Kyzer zaag: "En Bèrke, oe gèis te heen?" "Ich gaon ién de Daor bié Bèr van Tyske érteriézer en boengêrde hoële", zaag Bèrke. "Daan zit dich mer oppe ker", zaag Jean, "ich môt toch de Daor ién." Dao wäor Bèrke vuur te veende en

'r woûw langs 't kerräod de ker op. Ie 'r ze bëin opluchde vuur de ker op te goën veel 'm 'nne kloomp oét, sjoen de kap draof. "Nondezju", zaag Jean, "wat maks te noé Bërke? Meh de kens nog bly ziën, dat de sjtökke gaans ziën" en 'r brödde van de laach. Bërke wäor éffe gesjläoge meh zaag: "Noé heb ich t'rs twie vuur nao 't oonwèr op de göt te zitte" en 'r laagde mèt. 'r Pagkde de twie sjtökke kloomp en zaag: "Ich gaon hëivers, daan houw ich mich e bensje dröm." Op èine kloomp goûng 'r hëivers en 'r hoert Bèr nog zegke: "Es dè bié Trúi kömp, és 't 'm tiéd." Dat daag Bërke oûch waol. Die kloompe haw hër de vurige wëk goonstig nog mèt zié ma bié Kajke ién Ekkelder gehaold. Die hawwe de nudige sôkkerbûingskes gekos en mèt de, doer Kajke oét Belsj gesjmôkkelde kloompe, versjtoëke oonder 'nne lange jas en zjwëitenterre dat hön 'nne kontrelëur aon heel, trokke ze weer te voet hëivers.

Wie Bërke bié hön kaom trok hër sjtellekes de sjtaal ién, pagkde d'n häomer oét 't gerèidsjapskiske, dat wêlt zegke oét e megrienskiske oe 'nne häomer, 'n pitsjtang, 'nne Yngelse sjluutel (dè neet mie wërgde) en 'n berosde zèg iénlaog. Boëve op 't rëkske pagkde hër oét 'n keukskesblik twie bensjes en de kloompenëgelkes. 'r Haw èi bensje uüver de kap gehouwe wie ze ma de sjtaal ién kaom en zaag: "Wat bis dich aon 't doén Bërke?" Ich daach dat ste érteriézer hoële wäors." "Ich heb 'nne kloomp kepot, de kap és mich draof gegaange, meh ich heb 'm al bekaans gemak." "Wie kaom dat, hebs te weer gevoetbald?" "Die kloompe van Kajke ziën oûch niks wërd", zaag Bërke en nêgelde wyjer. "Noé bliéf mer hié en laot Zjirke mer goën." "Nèi, ich môt goën vuur pa", zaag 'r buükenterre, dè kloomp és zoe vërdig." "Dan gaank mer, meh haaw dich nuurges mie op", zaag ze ma, "want Bèr sjtèit op dich te waachte." "Ich gaon doer de moostem", zaag Bërke, "daan been ich gawwer."

Uüver de brikkenoëve trok hër op Vëus aon. 't Wäor klaor, zonnig wèr, mèt 'nne kawwe bys. Bërke genoët van de begënnende kiësebleuj en de zaank van de vüugel dy hön gebied wäoren aon 't aofzitte. Bié Vëus ién de hoésweij haw 'n èkster ién 'nne roejernët 't nês al vërdig. Aon 't laand van Zjêf Hayen kaom Pluto, d'n hoond, dè 'm waor naokoëme, bié 'm en sjproung van blydsjap langs 'm op. Bërke leep of èinen ater 'm aon zaot, meh bang dat Bèr al

weg wäor. Meh bekaans aon 't Sjiégelsjtök hoert 'r 'm al mèt 't zéssel houwe, 't sjalde doér de bos. De platte kroûwker sjtoûng 'n tien meter de bos ién. Bèr wäor get hoeger op, oe versjejje kuep hoût wäoren aofgehouwe en oe hié en dao nog get laog, aon 't oprüime. Wie'r Bërke zaag zaag 'r: "A joung, köms te mich get hélepe?" "Jao", zaag Bërke, "ich kaom de boengërde en de érteriézer hoële." "En de temattesjtekke", vödde Bèr aon. "Dat wèit ich neet, dat zal daan waol", zaag Bërke. "De hebs oûch nog d'n hoond bié dich, bit dè neet?" "Nèi, dè hèt pas vrëte en dè vrit oûch nog neet aal", griémelde Bërke. " 't Es 'nnen sjoenen hoond", zaag Bèr, "meh 'r môs de sjtuts aofhebbe tot ater z'n oere, daan wäor hër nog sjoender." Dao kôs Bërke neet mèt laachte. 'r Pagkde Pluto op z'nne érm en zaag: "Nèi

he joûng, dich bis braaf." "Pak dich mer die bössel béssemriézer en lek die bié de krouwker, daan gaon ich de boengêrde pakke", zaag Bèr. Wie ze bié de krouwker kaome, pagkde Bèr oét z'n kelbas e bloûw ge-emaljeerd koffiemuetsje, zat zich op de krouwker en sjôdde zich 'n tas koffie ién. Wie 'r dy oét haw zaag hêr: "Môs te oûch e téske, Bêrke?" "Jao", zaag Bêrke, "es d'r nog eng heb, want ich heb doës krège van de bos op en aof te kretse." Bèr zaag: "Hié sjtik mich al 'nnen hillen tiéd get" en 'r magkde zich 'n kemasj los. "Dat kênt waol sjtêke", zaag 'r, terwyl 'r e sjtekste van z'n brookspiép aofplökde. Wie Bêrke de koffie oéthaw zaag Bèr: "Noé géis te aon dèn dikke beuk dao ater en leenks, zoe get 'n dértig meter de van aof, ligke de temattesjtekke, die krys te waol gedræoge." "Jao dat zal waol goën", zaag Bêrke. Dao sjtoûnge dry beukebûim. Bêrke leep op d'n diksten aon en reep op Bèr: "Ich vên geng temattesjtekke." "Dè beuk hoeger", reep Bèr, "en daan aon de leenkse kaant." Wie Bêrke mêt de temattesjtekke truk bié de krouwker kaom zaag Bèr: "Júingske, wêts tich wat leenks en rés ês? Leenks ês oe ste d'nnen doûm rés hebs en rés oe ste d'n doûm leenks hebs" en 'r sjtaok z'n twie han vuur zich oét. "Dat ês

toch gemêkelik te oonthawe", zaag hêr. "Ich wèit waol wat leenks of rés ês, meh ich daag dat ich bié dèn dikste beuk môs zién", zaag Bêrke. "Noé hoël v'r nog de érteriézer", zaag Bèr, "en daan goën v'r hêivers." Wie ze aal oppe krouwker hawwe bon Bèr mêt 'nne tillefoonskabel 't hoût oppe krouwker vas en dûide't zéssel ién e lère mepke wat hêr aon zich haw hange. "Dræog dich mer de kelbas", zaag 'r tiênge Bêrke en doeg zich de hélp van de krouwker om z'nne nak. Wie ze boëve langs de grôb lepe goûng 'n èikhuûnsje doer de hâozenoëtesjtruúk en doûw langs 'nnen êsj op. "Dao goûng 'n èikhuûnsje, meh 't ês al weg. Haw ich noé mer de kattedul bié mich", zaag Bêrke. "Dat krys te toch neet, dat gèit aon d'n aandere kaant van de boûm op en lek zich boëvenop 'nnen tak, daan zuúste 't nog neet mie", zaag Bèr.

Aon de wej van Sjtéske kaom Anzjelen van Drik mêt Geel van Eüdem hön mêt de dok-ker tiênge. Ién de dok-ker laog 'n mie en sjtoûnge mèilkmuete. Geel leet de ponnie sjtoppe en zaag tiênge Bèr: "De hôfs geng érte te plaante, mêt zoe 'nne sjmèrige bys wês toch niks." "Jao", zaag Bèr, "dis naach hêt 't good gevroëre, de proûme van Bèr van Sjtéske hebbe 'n fleenke petat krège, heb ich dao zjus geziën." "Meh", zaag Anzjelen, "dat wôrd weer zoe get es dry jaor leje, doûw zién ôs oûch de Keulemennekes en de Dobbelle Bellefleure ién de Daor bevroëre."

"Daan hôf v'r oûch geng te plökke", griémelde Geel en gaof de ponnie 'n tikske mêt e zjwiemke. "V'r mäoke mer 'ns dat v'r dao koëme." En 'r voert wyjer. Bèr pagkde de krouwker op en zaag: "'t Zal allemaol waol mêtvalle." "Es God bleef", reep Anzjelen en ekerèin goûng z'nnen èige wêg. "Ich heb lever dit wèr es rênge", zaag Bêrke, "want bènne been ich 't gaw meuj." "Toch gèit 't wèr veraandere, v'r kriége rênge", zaag Bèr, "loor mer 'ns oonder de Beuk, de kraoje zitte op e pèulke."

Wie ze aon de moostem van Vêus kaome reep Vêus, dè dao aon 't graove wäor: "Kip hié mer op!" "Zörg ies m'r 'ns dats t'n 'm om krys", zaag Bèr en voert, tot blydsjap van Bêrke, doer.

Wie ze aon de Gloriejêt kaome, kaom Pierreke Rêks oét 't Vroendel mêt 'n krouwker voûl roodmoosplaante. "Haws dich mer roedmoosplaante", zaag Bèr. "Jao", zaag Pierreke en

voert de krouwker tot bié Bèr vuur 't rãod zoedat dè waol mós sjtoppe. "Dao kômpe mich dis noon 'nne vaan Guelepe vuur viéftienhonderd plaante vuur dizzenaovend en wat dèis te dan? Daan gèit Pierreke mer trêkke. Meh dizze zoëmer gaon ich dat toch aandere doén, daan sje ich òm ziéven oor oét. Es 't 'nnen dãog gerèngeld hèt goèn de lúi fitse en koëme ze bié mich plaante hoële en Pierreke mer wërke tot 't duúster ès. Meh dat doon ich neet mie." Hër zat zich op de boùm van de krouwker, pagkde zich e sjikske en

begòs uüver de hermenie. Bèrke begòs meuj te wërde. Wie Pierreke uüver de sjeik van Koeweit begòs, kòs Bèrke 't gaaroét neet mie volge. Dao haw hër nog noets van gehuurd en 'r woúw zich oppe krouwker zitte. Ie dat hër zich zat, kipde hër mèt krouwker en aal òm, bié Zjéf van de Kyzer de graof ién, mèt z'nne nak ién de niétele. "Joúng wat dèis te", zaag Bèr en zat de krouwker réch. Bèrke vrèf 'ns ién z'nne nak. "He, dat pitsj", zaag 'r. "Lek 'm get wèbrej drop", zaag Pierreke. "Dao wòrd 'r groet van, kom, vuur goèn hèivers", ich gelúif dat 'r meuj begènt te wërde", zaag Bèr. Pierreke klopde zich get drek oét z'nne kloomp, sjpyde 'ns ién z'n han, pagkde de krouwker op, zaag: "Zoe dabbele v'r mer wyjer" en trok de Sjysjtraot ién. Bèr en Bèrke troke de Riékswèg op, hèivers. Anna van Miensje sjtoúng boéte en zaag tiènge Bèr: "Pie van de Pos ès hié gewès en ich gelúif dats te muerge mós iévalle mèt de pos, meh ich heb gezaag dats te dizzen aovend tot dao gèis. Wie ze bié hõn kaome wãor Bèrke ze ma de hoonder aon 't vore. Bèr reep: "Trúi, hié hebs te wèrk, noé kens te boengèrde sjerpe." "Dat kènt Bèrke muerge doén. Kom éffe ién. Bèr, d'r zalt waol doës hebbe en daan zeks te mich wat ste krys," "Nei, ich mäk 't waol mèt Haj, ich môt nog wyjer", zaag Bèr en 'r pagkde de krouwker op. "Ich môt dizzen aovend nog nao de rippetiesie van de hermenie meh ich gaon ies nog tot op de pos en bring dy bèssemriézer nao Bóchems Wòm. Trúi reep'm nog nao: "Bèr, zoewiéd bedaank!"

Bèrke z'nne goonstig wãor òm en 'r veel doedmeuj oppe baank.

Gus

Kên d'r hön nog

Bèr van Lynke

Hubert Joseph Louis Michaël (Bèrke) Houten werd geboren op 21 juni 1883 in Gronsveld. Hij was de jongste zoon uit een gezin van 5 kinderen. Zijn vader, hij heette ook Bèr, was getrouwd met Elisabeth Doyen. Een van zijn zonen en zijn kleinzoon heten ook Bèr. Om verwarring te voorkomen zal daarom in dit artikel worden gesproken over vader Bèr, Bèrke (de hoofdpersoon), zoon Bèr en kleinzoon Bèr. Vader Bèr, de eerste Houten in Gronsveld, kwam uit België. Hij was fruitkoopman en trok door heel België en Nederland. Hij was de eerste bewoner van het poortgebouw annex boerderij, dat eigendom was van de kasteelbewoners, en dat volgens het Romeinse jaartal boven de poort in 1881 moet zijn gebouwd. In België was vader Bèr grootgebracht door een familie Linkens. Daarom werd hij Bèr van Leinke genoemd een toevoeging die ook Bèrke kreeg toebedeeld.

Bèrke groeide op in Gronsveld waar hij de lagere school doorliep. Na de lagere school hielp hij thuis mee op de boerderij. Al gauw bleek dat hij veel gevoel had voor het agrarisch bedrijf. Dit uitte zich vooral in zijn kennis van vee en fruit. Hij volgde cursussen aan de winterlandbouwschool en aan de vee-artsenijschool in Sittard en ten slotte bij de Vereeniging Land- en Tuinbouw in Maastricht. Hij kreeg een goede baan aangeboden bij de Heidemij en hem werd het directeurschap toegezegd van de melkfabriek Sint-Servatius in Maastricht. Zijn vader en de kasteelbewoners zagen echter liever dat Bèrke op de kasteelhoeve bleef. Bèrke zelf wilde eigenlijk ook niets liever.

Toch verhuisde Bèrke naar Maastricht. Hij trouwde in september 1912 met Maria Paulina Serafina Narinx. Omdat het huis van de kasteelboerderij te klein was, ging Bèrke in Maastricht wonen. Dagelijks reed hij met de fiets op en

Bèrke

Maria Narinx

De ouders van Bèrke. Vader Bèr Houten en zijn vrouw Elisabeth Doyen.

neer tussen Gronsveld en Maastricht. In 1915 keerde hij naar de ouderlijke woning terug. Intussen was er in 1913 in Maastricht een dochter, Liza, geboren. In Gronsveld werden vervolgens zijn drie zonen met driejaarlijkse regelmaat geboren. Jean in 1916, Fonne in 1919 en zoon Bèr in 1922 (twee andere kinderen, Bèr en Zjêf, stierven op zeer jeugdige leeftijd).

Veel vrije tijd had Bèrke niet. De spaarzame vrije uurtjes was hij het liefst thuis waar hij veel vrienden ontving. Zjèun Bouchoms, Gielke Pinckaers, Fréns Dassen, Jan Doensen, Mat en Yngel van den Boorn en Nikkela Dassen. Er werd over het weer gekletst, over de oogst en er was altijd tijd voor een grap. Bèrke was een religieus man. Hij ging trouw naar de kerk. In zijn laatste levensjaren zelfs elke dag. Kwam er in de oktobermaand bezoek in de avonduren, dan was dat bezoek welkom, maar het bad eerst de rozenkrans mee.

Bij en met Nikkela Dassen speelde hij met duiven. In deze tijd had nog niet elke duivenvereniging voldoende duivenklokken. De duiven en later de ringetjes werden te voet

De vier kinderen: Fonne, zoon Bèr, Liza, Jean.

naar het duivenlokaal gebracht. Om zo weinig mogelijk tijd te verliezen werd dit rennend gedaan. Bèrke liep eens zó snel dat hij (zoals hij later vaker vertelde) "blood sippyde". Sommige duivenliefhebbers dachten tijdwinst te kunnen behalen door een snelle loper in te zetten. Er is zelfs een geval bekend van een duivenmelker uit Rijkholt die een estafette-ploeg op de been bracht om zijn duif zo snel mogelijk in het lokaal te krijgen.

Nog sneller dan Bèrke liepen zijn paarden. Hij kocht vaak snelle halfbloed-paarden. Met deze paarden trok hij dan in een record-tempo met fruit en boter naar de markt in Daelhem in België. Met Bèrke kon je uren praten over paarden, koeien en varkens. Hij had er verstand van.

Voor de ouderlijke woning in de kasteelpoort. V.l.n.r. Fonne, moeder Maria, zoon Bèr, Bèrke, Liza. Op de achtergrond Zjeng Jaspars en Giljam Cilissen.

Bèrke had via Regout uit Val-Dieu (hier kocht Bèrke fruit), een functie gekregen bij de kastelen Vaeshartelt en Meerssenhoven in Maastricht. Bij deze kastelen, die eigendom waren van de familie Regout, hoorden een zestal boerderijen, die in totaal meer dan 200 ha boomgaard telden. Bèrke schatte hier de opbrengsten van het fruit, liet het plukken en bracht het ter veiling in Gronsveld. De werkzaamheden bij Vaeshartelt en Meerssenhoven namen zoveel tijd in beslag dat er tijdens de plukmaanden weinig tijd restte voor werk op de eigen boerderij in Gronsveld. Dat werk werd gedaan door zijn vrouw, dochter en zonen. Later nam hij met vele Gronsveldenaren ook zijn oudste zoon Jean mee naar Vaeshartelt om te helpen met plukken en sorteren. Midden in het plukseizoen nam Bèrke soms wel tien dorpsgenoten mee naar de kasteelboerderijen in Maastricht (o.a. Zjéf van de Weerdt, Zjeng Schiepers,

Bèrke met bestuursleden van de Coöperatieve Veilingsvereniging Gronsveld. Het gebouw is vorig jaar gesloopt. Achter v.l.n.r. Nicolas Narinx (Eckelrade), Pierre Janssen (Maarland), ?. Voor v.l.n.r. Bèrke, burgemeester Spauwen, ?.

Zjeng Martin, Zjêf Goessens). Hij reisde evenals zijn vader Bèr veel door België en Nederland om in fruit te handelen en nieuwe soorten en rassen te ontdekken. In deze tijd maakte hij dan ook deel uit van het bestuur van de Coöperatieve Veilingvereniging Gronsveld. Na de oorlog werden de landerijen in Maastricht verpacht en eindigde het werk van Bèrke op Vaeshartelt en Meerssenhoven.

In 1949 trouwde zoon Bèr met Jeanette Roosen. Zij trokken eveneens in in de kasteelpoortwoning. De noordelijke helft bewoonde zoon Bèr. Bèrke zelf nam het zuidelijke gedeelte waar thans kleinzoon Bèr woont. Bèrke was toen 66 jaar maar nog steeds een volwaardige kracht op de boerderij. Hij werd in het dorp beschouwd als de kenner bij uitstek als het ging om kopen of keuren van vee. Bij nagenoeg elke kalvende koe met problemen werd Bèrke gehaald. Zijn studie aan de Vee-artsenijschool kwam hem hierbij natuurlijk van pas. De vee-arts, Flamand, vertrouwde blindelings op de aanwijzingen van Bèrke. Iemand die een koe ging kopen, ging te rade bij Bèrke. Iedereen kon een beroep op hem doen, iedereen stond hij met raad en daad bij. In de jaren twintig werd Bèrke in de gemeenteraad gekozen. Gedurende een periode van 24 jaar bleef hij in de raad, waar hij altijd partij koos voor de zwakkeren. Een gemeentelijk werknemer die problemen had met vreemde opdrachten van burgemeester Spauwen, adviseerde hij om die opdrachten voortaan te noteren. Zo kon Bèrke controleren of de opdrachten redelijk waren. Dat hielp. Burgemeester Spauwen had respect voor zijn overbuurman Bèrke. In deze tijd was Bèrke ook voorzitter van het burgerlijk Armbestuur van Gronsveld en lid van het bestuur van de stierenhouderij van Gronsveld. Hoe Bèrke het klaarspeelde om al deze activiteiten met de grootst mogelijk zorg en toewijding uit te voeren, naast zijn toch al drukke werk in Gronsveld en (eerder) in Maastricht, blijft een raadsel.

Bèrke was geen feestvierder. Hij bezocht het café met feestdagen en na de gemeenteraads-vergaderingen; dan werden er immers zaken gedaan. Als hij naar het café ging dan was dit meestal café De Keizer, de zaak die later werd overgenomen door zijn zoon Jean. Bèrke was van mening dat

1935. Bèrke achter zijn woning.

er op hoogtijdagen eigenlijk zo weinig mogelijk gewerkt moest worden. Vóór Kerstmis bijvoorbeeld werden "krote" in voorraad "gesjtökkerd". Op tweede Kerstdag kregen de koeien dan wel zwarte bieten te eten. Voor vastenavond had Bèrke wél tijd, mede door inbreng van zijn vrouw, die als rasechte Maastrichtse de vastenavond in het bloed had. Zij zorgde ervoor dat de kinderen altijd een "pekske" klaar hadden. Ook Bèrke verkleedde zich graag (een gewoonte die is overgenomen door zijn kinderen en vooral kleinkinderen). Toen zoon Jean al café De Keizer runde, gingen Bèrke en zijn vrouw (zij waren toen resp. 79 en 81 jaar oud !!) daar naar toe. Zij werden steevast door carnavalsvierders belaagd en vertrokken om dan even later verkleed terug te keren. Zo hadden zij minder last van de "momme".

In Spa, in de ezelwagen. V.l.n.r. Nêt Waber (van Liébeke), Maria Martin-Blom, Triéneke Spronck-Bouchoms, Nêt Soudant-Waber, Maria van Baal-Mathieu, Maria Houten-Narinx.

Niet altijd had hij respect voor verkleedpartijen. Zoon Jean speelde eens met Mathieu Pinckaers en Gilles Jaspars voor Sinterklaas bij de Gronsveldse bejaardenvereniging. De zaal mocht (zoals bij het TV-spel "Wie van de drie") de echte Sint uitzoeken. De surrogaat Sinten Jean, Gilles en Mathieu hadden echter iets te veel aan Bacchus geofferd en konden nauwelijks meer op hun benen staan. Bèrke moest dit tot zijn grote ergernis aanschouwen. Thuisgekomen was hij zo woest op zijn zoon Jean dat deze drie dagen niet meer thuis durfde te komen. Het was een van de zeldzame keren dat Bèrke echt kwaad was. Of het moet die keer geweest zijn dat zijn zonen thuis om geld kaartten. Bèrke had dat verboden. Ter camouflage legden zij appels als betaalmiddel op tafel. Toen Bèrke vertrok kwam al snel het geld op tafel. Bèrke kwam echter onverwacht terug, zag het geld op tafel en smeed het in de kachel. Daar bleef het bij want Bèrke was niet haatdragend. Hij kon met één oog huilen en met het andere lachen.

1946. Trouwdag van Liza met Noël Hayen. V.l.n.r. Fonne, moeder Maria, Noël Hayen, Liza, Bèrke, Jean, zoon Bèr.

Bèrke en kleinzoon Bèr. De kleinzoon is inmiddels de vierde Bèr Houten die de kasteelpoort bewoont.

Bèrke kon het ook erg goed vinden met zijn kleinkinderen. Toen de kinderen van zoon Bèrke in bed lagen met geelzucht, kaartte Bèrke tot 6.00 uur in de morgen met hen op bed. Tegen zijn zoon Bèr, die daar geen weet van mocht hebben, zij hij dat de kinderen ocharm doodziek in bed lagen. Wanneer de kleinkinderen als straf zonder brood naar bed moesten, bracht hij of zijn vrouw Maria stiekem enkele boterhammen.

In mei 1967 overleed Marie. Bèrke trok in bij zijn zoon Bèr, die daardoor de beschikking kreeg over het gehele poortgebouw. Ook na het overlijden van zijn vrouw genoot Bèrke nog van alles wat er rond de boerderij gebeurde. Hij nam deel aan de bijeenkomsten van de bejaardenvereniging en maakte ook af en toe uitstapjes mee. Het liefste was hij echter thuis op zijn vertrouwde plek. Op 17 juli 1972 werd hij met bloedvaatvernauwing opgenomen in het ziekenhuis St.-Annadal in Maastricht. Toen Bèrke werd opgehaald richtte hij zich op de binnenplaats nog eenmaal op. Hij bekeek de tuin, het kasteel, de kerk en de stallen en sprak: "Auf wiedersehen, of noets mie". Hij kwam niet meer terug. Op 28 juli 1972 overleed hij op 89-jarige leeftijd. Hij werd op 2 augustus 1972 begraven op het kerkhof in Gronsveld.

Frans van de Weerdt

Naamplaatje dat de provincie Limburg verplicht stelde voor exporteurs. Let op de naam Hoeten en plaats van Houten.

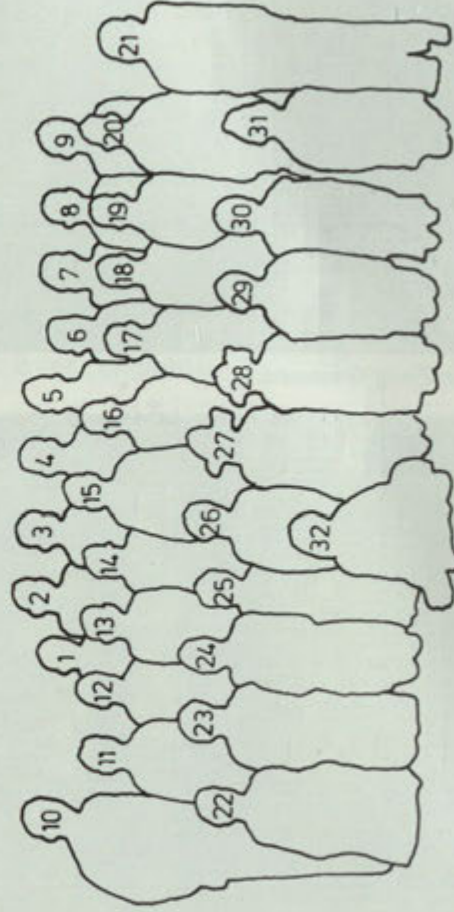
Foto

Mei 1955. "Serveersters" bij de bruiloft van Pierre Vliegen en Nèt van de Weerdt. V.l.n.r. Anna Kevers (Goessens), Rina van de Weerdt (Hayen), Maria Kevers (Janssen), Jeanne Damzo (Doyen).

Lagere School Gronsvelt 1954-1955

1 Jean Martin 2 Lambert Bouchoms 3 Jo Cruets 4 Louis Klinkenberg 5 Pierre Caelen 6 Hub Dassen 7 Jean Meijis 8 Léon Dassen 9 Jean Caelen 10 Jean van Baal 11 Jacques Slangen 12 Nico Janssen 13 Bérke Waber 14 Frans van Wanrooy 15 Bérke Loyens 16 David Heijnen 17 Eddy Schiepers 18 Jean Starren 19 John Goessen 20 Jean Bronckers 21 Paul Rosier 22 Martha Mares 23 Hanny Wolfs 24 José Theunissen 25 Hanny Willigers 26 Mariëtte Broex 27 Bertje Peters 28 Mia Peters 29 Bertine Soudant 30 José Schrijnemaekers 31 Mia Starren 32 Josine Waber.

Maj Spronck-In de Braek en Zjeng Goessens.

±1927. Bij de kerk van Gronsveld. V.l.n.r. Bèrke Spronck, Sjarel Jaspars, Bèr Cilissen (met pet), Herman Simonis (met hand voor zijn oog), Jan van de Weert, ?, ?, Zjozêf Pinckaers (met zwart dasje), Frans Smets.
Wie kent de twee ontbrekende namen?

Geziën

Rijksweg 13 is de achtergevel die in het vorige nummer afgebeeld staat. Bèr Berchmans en Bep van Oostrom met hun zoon Richard zijn de bewoners van dit pand. Dit huis was vroeger een boerderij en Bèr nam deze in 1944 over van zijn ouders Zjang en Bina Berchmans-Mingels. Links was vroeger de paardestal. In een apart hok was een put met zeer koel water. Veel bewoners van de Rijksweg kwamen hier in warme zomers water halen. In 1961 stopten Bèr en Bep met de boerderij. Bèr ging toen werken als chauffeur bij het transportbedrijf van Bèr Dassen. Het pand wordt sindsdien alleen nog als woonhuis gebruikt. Hoe oud het gebouw is heeft niemand mij kunnen vertellen. Wel weten we dat in 1915 de voorgevel achteruit werd geplaatst, in verband met verbreding van de Rijksweg, naar aanleiding van de grote brand van 1895. De volgende achterzijde is van een heel oud huis, ook al zou je dat niet zeggen.

Sjef Caris

Wè huelp ôs?

Wie zijn dit?

Wie zijn dit?

Streekmuseum

Een geweldige erfenis

Op 15 mei 1993 overleed Jules Schiepers. Zijn beroep was timmerman. Hij was niet de enige houtbewerker in ons dorp, maar wel een ambachtelijke. Tot zijn nalatenschap behoorde een complete werkplaats, die een goed beeld geeft van een timmerbedrijf uit het begin van deze eeuw.

En omdat het houtbewerken in Gronsveld sinds lang van grote betekenis is, heeft Grueles contact opgenomen met de erfgenamen. En niet zonder succes!

De erven besloten de complete inventaris van de werkplaats over te dragen aan onze Stichting.

Bedankt, familie Schiepers!

Timmerwerkplaats Schiepers aan de Rijksweg tegenover de Holegracht.
V.l.n.r. Bèrke Schiepers, Jules Schiepers, ?, Adam Schiepers.

Wat maog 't ziën?

De twee voorwerpen in het vorige nummer zijn allebei herkend door Pierre Frambach uit Rijckholt. Het ene was een hondetuig ("hondsgetuúg") voor een hondekar, het andere voorwerp was een slijpparaat om messen van de korenmaaimachine ("zichmesjien") te slijpen. Pierre, proficiat. Je ontvangt de beloofde rolmeter.

Herkent u het voorwerp in dit nummer, dan kunt u reageren bij Frans Huits (telefoon 1683) of John van de Weerd (telefoon 2667).

John van de Weerd

Van aal en nog get

Wankelt "De Beuk"?

Bijna vijf jaren geleden nam Grueles het onderhoud van "De Beuk" op zich, met het doel deze karakteristieke blikvanger aan de Gronsveldse horizon voor afbraak door de overheid te behoeden. Door onder andere geldgebrek kon Staatsbosbeheer het huis niet langer onderhouden en wilde een sloopvergunning aanvragen.

Tweemaal per jaar kwam een aantal leden van Grueles bijeen om onder leiding van Frans Huits het noodzakelijke onderhoud te verrichten. Helaas moesten ook nog regelmatig vernielingen worden hersteld, omdat vandalen het huis maar niet met rust konden laten. Leuk was dat niet, maar het vloeide voort uit de verplichtingen die Grueles tegenover Staatsbosbeheer op zich had genomen. Steeds bleven de kosten binnen de perken: een paar zakken cement, mergelblokken, bakstenen, kepers, panlatten, tengels, dakbeschot, pannen, hout voor luiken, diverse malen nieuwe sloten; het kon allemaal nog in de hand gehouden worden. Kort geleden heeft zich een bijna-ramp voltrokken.

Ik denk dat de foto's voor zich spreken. De daders zijn bekend, de afhandeling is in handen van Justitie. Om dergelijke grove wandaden in de toekomst te voorkomen, willen wij ieder van u vragen een oogje in het zeil te houden. Als u in de buurt van "De Beuk" komt, en u ziet vandalen bezig, waarschuw dan de politie van Eijsden. Grueles wil het dak van "De Beuk" opnieuw restaureren. Staatsbosbeheer is bereid de benodigde bouwmaterialen te leveren.

Grueles wankelt niet, "De Beuk" blijft!

Hans Kengen

Historie

De Franse ruiter

We schrijven februari 1760. In Gronsveld verblijft een ruiter van het "Regiment Cavalerie de la Reine" van het Franse leger.

Over de beweegredenen van zijn komst doen de wildste geruchten de ronde. De aanwezigheid van de Fransman is het gesprek van de dag. Aan "den witten Put" bovenaan de "Putsteeg" wordt het laatste nieuws uitgewisseld. De een heeft dit gehoord, de ander vertelt weer een ander verhaal. Wat er ook van waar moge zijn, één ding is duidelijk: de mensen zijn ongerust, om niet te zeggen bang. Bang voor wat de komst van de Franse ruiter zal brengen, of wellicht beter gezegd: voor wat zijn krijgsmakkers van het "Regiment Cavalerie de la Reine" zullen komen halen.

Om meer te begrijpen van de gemoedstoestand van de dorpelingen, moeten we ons in gedachten verplaatsen naar de omstandigheden in Gronsveld en Rijckholt in die tijd.

In vroeger eeuwen waren Gronsveld en Rijckholt kleine dorpen, waar gewoonlijk een landelijke rust heerste. Hoe klein en onbetekenend onze dorpen ook waren, de ontwikkelingen in de internationale politieke verhoudingen gingen niet aan hen voorbij.

Met name in de 17e en 18e eeuw kwam het in tijden van oorlog herhaaldelijk voor dat Gronsveld en Rijckholt, en de plaatsen in de omgeving, geconfronteerd werden met inkwartiering en fouragering door rondtrekkende legers. Om verder onheil, zoals vernielingen en plunderingen te voorkomen, leverden de dorpen veelal wat hun gevraagd werd. Vaak bleef het echter niet bij voedsel voor mens en dier, maar dienden ook paarden, karren en andere zaken te worden afgestaan.

Toch slaagde men in vele gevallen er niet in, ondanks alle inspanningen en afspraken met de militaire bevelhebbers, om roofpartijen te voorkomen. Een goed voorbeeld van wat dergelijke fourageringen teweeg konden brengen, zijn de gebeurtenissen die zich in Gronsveld en Rijckholt hebben afgespeeld ten tijde van de zogenaamde Oostenrijkse Successie-oorlog (1740-1748). In een eerdere aflevering van dit periodiek (Grueles, december 1985; 5e jaargang nr. 4) werd uitgebreid stilgestaan bij de omvangrijke plunderingen en vernielingen die (vooral) in de zomer van 1747 door Engelse, Oostenrijkse en Hannoveraanse legers in Gronsveld en Rijckholt plaatsvonden.

Na de vrede van Aken, die in oktober 1748 een einde maakte aan de Oostenrijkse Successie-oorlog, brak voor onze streken een periode van betrekkelijke rust aan, die zou duren tot de Franse Tijd. Het normale leven kon zijn loop hernemen. Wat echter bleef, waren de zorgen voor het herstel van de financiële en materiële oorlogsschade. Toch blijft Gronsveld in deze periode van relatieve vrede niet van de gevolgen van conflicten elders in Europa verschoond. Dit geldt met name als in 1756 de Zevenjarige Oorlog uitbreekt, waarin Frankrijk en Oostenrijk de wapens opnemen tegen Pruisen en Engeland. Als de Franse strijdmacht operaties uitvoert in het Rijnland, vervoert het leger oorlogsmateriaal en levensmiddelen over de Maas via Maastricht. Dus weer wordt Gronsveld geconfronteerd met vreemde troepen in de onmiddellijke nabijheid. Het zal duidelijk zijn dat de plaatselijke bevolking deze ontwikkelingen, tien jaar na de vreselijke ervaringen van 1747, geenszins met genoegen tegemoet zal hebben gezien.

Tegen de achtergrond van deze omstandigheden kan men de ongerustheid in Gronsveld begrijpen wanneer in februari 1760 een Franse cavalerist het dorp binnenrijdt en aan de autoriteiten een schriftelijk verzoek overhandigt van de Franse bevelhebber om rantsoenen te leveren voor het Franse leger. Tevens laat hij schriftelijke orders zien, die bepalen dat het graafschap de ruiter tijdelijk onderdak moet aanbieden en hem "moet onderhouden met zijn peert".

Het ligt voor de hand dat het Joseph Anton Prümmer,

commissaris van de in München verblijvende graaf van Gronsvelt, er veel aan gelegen is de vertegenwoordiger van het Franse leger correct te bejegenen en op goede voet met hem te blijven staan.

De Franse gast wordt ondergebracht in het huis (tevens herberg) van Hubert Blonden, alwaar hij "logis en tractement" krijgt. [Hubert Blonden woonde onder in het dorp, aan de westzijde, ongeveer ter hoogte van de plaats waar zich thans het huis van de familie Van de Weerd-Roosen bevindt.]

Als er dan ook tijdens het verblijf van de Fransman iets voorvalt dat de (goede) verstandverhouding zou kunnen verstoren, wordt dat door de Gronsveltse autoriteiten hoog opgenomen. Het blijkt zelfs een proces voor de schepenbank waard. Hoewel het in onze ogen wellicht een onschuldige gebeurtenis lijkt. Leest u maar mee.

Op vrijdag 22 februari 1760, "een weenigh in den avondt", is Pieter Bouchoms te gast in de herberg van zijn zwager Hubert Blonden. De Franse ruiter is eveneens in de gelagkamer aanwezig.

Als Pieter met hem en Hubert Blonden zit te praten, komt plotseling Hans Peter Dupuits binnen, in de processtukken omschreven als "jonckgeselle en woonende bij sijne moeder alhier tot Gronsfelt". Ook hij heeft van de aanwezigheid van de Franse cavalerist vernomen.

Dupuits bestelt een glas bier. Na "een weenigh int huijs geweest zijnde" richt hij zich tot de Franse ruiter en zegt: "Gij komt wederom hier oft wat te becoemen is, maar hier is 't slechten tijdt, hier is niets!" Uit zijn woorden klinkt diepe frustratie. Het dorp is de gevolgen van inkwartiering, fouragering en plundering in de afgelopen decennia nog niet te boven. Dupuits verwoordt de algemene angst dat het nu wéér prijs zal zijn. Hij heeft veel geruchten gehoord en zegt te hebben vernomen dat het graafschap Reckheim (=Rekem) 22 artilleriepaarden heeft geleverd voor officieren van het Franse leger. Als de ruiter hem vraagt van wie hij dat weet, is het antwoord: "Uw corporaal heeft mij dat geseijt." De Fransman ontkent het gerucht: "Het is niet waar: den Coninck geeft ons peerden."

Dupuits gelooft er niets van. De Gronsveldse bevolking heeft wat dat betreft in het verleden al genoeg onheil aan den lijve ondervonden. Dupuits kan zich dan niet langer beheersen en bijt de Fransman toe: "Het is mij evenveel oft dou in mijn huis coms alleen oft met twee, met hondert, met twee-, met vier- oft met zeshondert. Ick heb een vercken aen den zolder hangen, dat selve kont gij opeten. Dan sal ick dogh nogh mede eten. En als gij dan daar niet mede genoegh hebt dan kome en bran mijn huijs aft en het geheele dorp, dan sal ick mij alsdan oock engageren (=voegen naar hetgeen gewent wordt, P.D.) als dou mijn hebben wilt". De ruiter, enigszins beduusd van deze tirade, reageert: "Daar sal mij Godt voor bewaeren: ick nogh trappen en brannen geene huijsen aff!"

Dupuits is echter nog niet klaar met zijn verhaal en vervolgt: "Men segt dat geene duijvels sijn, maer den eenen mensch is den anderen sijnen duijvel en dou bis mijnen duijvel." De ruiter blijft kalm en repliceert: "Daar wil mij Godt voor bewaeren, dat ick ein duijvel ben."

De Gronsveldenaar komt langzaam tot bedaren. Hij ziet in dat deze woordenwisseling tot niets leidt. En ongetwijfeld zullen ook de bedenkelijke, ja zelfs afkeurende blikken van Pieter Bouchoms en Hubert Blonden ertoe hebben bijgedragen dat Hans Peter zijn betoog beëindigt. Na "sijn gelagh betaelt te hebben" verlaat hij de herberg. Echter niet voor lang. Kennelijk is hij buiten tot bezinning gekomen, want na een kwartier gaat de deur weer open en staat hij wederom voor de Franse ruiter. Thans slaat hij echter een vriendschappelijke toon aan en zegt: "Niet waer, Ruijter, alle 't geene wij eerst geseijt hebben, dat is maer om te lachen geweest."

De Franse ruiter zwijgt. Wat er daarna nog is besproken, is niet bekend. Dat het voorval ten huize van Hubert Blonden nog een staartje heeft gekregen staat wel vast. Blonden zelf brengt commissaris Joseph Anton Prümmer op de hoogte van de onverkwikkelijke conversatie. Dupuits wordt vervolgens voor de Gronsveldse Schepenbank gedaagd. Waarschijnlijk heeft Prümmer, wetende hoe gevoelig dergelijke incidenten bij het Franse opperbevel kunnen liggen, gericht op een proces voor de Schepenbank

aangestuurd, teneinde de Franse ruiter gunstig te stemmen. In dit verband heeft wellicht ook de inhoud van een schriftelijk bericht dat de Franse ruiter wilde toezenden "aen sijne excellentie des Sels Heere generaal tot Acken", en waarvan hij Prümmer van te voren in kennis stelde, aanleiding gegeven tot Prümmer's handelwijze. Over de inhoud zelf van dit bericht wordt in de processtukken niets vermeld.

Naast Pieter Bouchoms en Hubert Blonden verschijnt ook de Franse cavalerist als getuige voor de schepenbank. Uit het verslag van de zitting komt duidelijk de grote omzichtigheid naar voren waarmee de Fransman tegemoet wordt getreden. De schepenen laten weten dat zij "tegens alle verwachtinge in ervaerenisse sijn gecomen dat eenige woorden souden geresen sijn ten huijse van Hubert Blonden op vrijdagh lestleeden 22 dezses maant februari in den avondt". De Franse ruiter lijkt tijdens de zitting geen oordeel te hebben gegeven over "eenige buijtensporigheijdt oft onbehoorlijckheijdt tegens hem tot Gronsfelt gecommiteert (=begaan). Waarschijnlijk tot geruststelling van de Gronsveldse autoriteiten laat hij wel weten "content te wesen van het logis en tractement t'gene hij is hebbende bij Hubert Blonden".

Hoe het afloopt, weten we niet. We gaan er echter van uit dat het bij dit incident is gebleven en dat de komst van de Franse ruiter geen ernstige gevolgen heeft gehad voor de Gronsveldse bevolking. In ieder geval zijn ons uit deze jaren geen feiten bekend over fourageringen door Franse troepen. Aangezien in onze streek toen geen krijgsoperaties hebben plaatsgevonden, lijkt dit ook niet erg waarschijnlijk. Hiermee eindigt trouwens ook de enige episode uit de Zevenjarige Oorlog waar Gronsveld bij betrokken was. In de decennia die volgen, beleeft het dorp, zoals reeds aangegeven, een kalme tijd, die duurt tot de jaren na de Franse Revolutie.

Piet Daemen

Bronnen: * Rijksarchief Limburg: Schepenbank-archief Gronsveld; * Prof. Dr. W. Jappe Alberts. Geschiedenis van de beide Limburgen, deel II.

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsvelt. Tel. 04408-2880/1575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86a. Tel. 04408-1662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door *f* 19,50 over te maken op Rabobank Gronsvelt
11 75 15 000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers *f* 6,00.

